

Lucie Kučerová, „Toho času velikej strach v zemi byl.“ Morava v tureckém ohrožení (1605 – 1683). Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Historická ústav FF 2008, 129s.

### Posudek oponenta diplomové práce

Předkládaná diplomová práce se zabývá „vnímáním Turka“ v oblastech přímo ohrožených tureckou expanzí (s. 10), tedy na jihovýchodní Moravě. Téma doplňuje výzkumy Tomáše Rataje, jež se dle autorky zabývaly obrazem Turka v oblastech, které bezprostřední zkušenost neměly. Práce však sleduje spíše několik témat, vycházejících z několika různých prací, které tato diplomová práce doplňuje.

První část práce shrnuje dějiny tureckých válek 16. – 17. století v mezinárodních souvislostech. Výklad vychází ze sekundární literatury, většinou z Kopčanových knih o Slovensku v době tureckých nájezdů. Druhá část se na šesti stranách zabývá úlohou Moravy. Částečně je zde splněn příslib úvodní pasáže, která naznačovala zájem o obraz Turka „v očích měšťanů jihomoravských měst“ (s. 7). V této kapitole nalézáme obecný výklad o vojenské organizaci protiturecké obrany a objasnění úlohy měst coby pohraničních pevností. Výklad o zemské hotovosti však skrývá dosti dramatický časový skok z roku 1594 na počátek 18. století (s. 60), takže o vojenské obraně v 17. století se mnoho nedozvíme. Vysvětlení zemské hotovosti při tom není příliš logické a opakuje klišé o její údajné neúčinnosti. Třetí část se věnuje vnímání Turka v Evropě a v Čechách. Výklad opět vychází především ze sekundární literatury, tentokrát z Delumeauových Dějin strachu na Západě a z Ratajovy práce o obrazu Turka. Autorka obšírně rekapituluje Delumeauovy názory a různé stupně a zdroje strachu. K moravskému prostředí se dostává pouze na několika posledních stranách, kde vychází z kronik vydaných v antologii Josefa Polišenského a z vydané uherskobrodské kroniky Františka Letochy. Vzhledem k ústřednímu tématu diplomové práce mi tato základna připadá poměrně slabá. Autorka dochází k závěru, že obyvatelstvo na území postiženém tureckými nájezdy vnímalo především ukrutnost Turků a obavy z praktických důsledků tureckého pustošení.

Nejpřínosnější se mi jeví část čtvrtá, v níž autorka z regionální literatury a archivních pramenů shrnuje důsledky tureckých vpádů let 1663 – 1683 na panstvích Mikulov, Uherský Brod, Strážnice, Hodonín a Napajedla. V případě Hodonína se autorka věnuje již vpádu bočkajovců v letech 1605 až 1606. Tato část představuje užitečné shrnutí problematiky, doplněné o některé nové objevy. Vzhledem k tématu strachu je škoda, že autorka nerozvinula otázku vystěhování Židů z centra Uherského Brodu v době tureckého ohrožení (s. 96). Právě tento případ dobře ilustruje strach obyvatelstva z jiné kultury. Častým motivem protizidovských nálad v 17. století byly právě obavy z vnějšího nepřítele, ať už se jednalo o Švédy či Turky. Delumeau sice tuto otázku netematizuje, avšak právě zde mohla práce L. Kučerové nalézt propojení mezi rekapitulací jeho názorů a vlastním tématem.

Poslední část se poněkud neorganicky věnuje otázce tureckých křtů, v čemž autorka navazuje na výzkumy rakouského historika Karla Teplyho. I zde přináší vlastní nová zjištění z matričních zápisů.

Velkou předností práce je čtivost, zvládnutý styl a celková úprava textu. Po obsahové stránce je největším přínosem shrnutí údajů o škodách na panstvích v jihovýchodní Moravě. Nejzávažnější slabinu vidím v nezvládnuté kompozici práce a v poněkud chudé literatuře, jež se – s výjimkou jednoho článku – omezuje jen na literaturu česko-slovenskou či do češtiny přeloženou. Slabinou je i skutečnost, že většina práce má kompilační charakter.

Nezvládnutá kompozice se projevuje především v nepoměrném rozsahu pasáže, jež shrnuje dějiny tureckých válek. Toto shrnutí se očividně vymklo z rukou. Autorka se utápí v podrobnostech, vypisuje bitvy a dobyté pevnosti, výklad pak zabírá polovinu celé diplomové práce, ačkoli se jedná jen o úvod k hlavní části. Stačilo by jen stručně shrnout průběh válek a upozornit na okamžiky, kdy se válečné dění dotklo moravského území. Naproti tomu kapitola o Moravě v obraně proti Turkům je nepoměrně krátká a obsahově je vlastně pokračováním obecného kompilovaného výkladu. Podobně je tomu u kapitoly o strachu, kde nalézáme v podstatě shrnutí Delumeaua, jehož teze zde autorka nekriticky přebírá. Výklad je místy nelogický. Na jednom místě se dozvídáme, že Turky jako trest za hříchy křesťanstva poprvé označil Savonarola a do obecného povědomí je rozšířil Luther (s. 66), na druhé straně se dozvídáme, že tento druh strachu rozvíjela „církev“ (s. 78), zřejmě katolická církev. Luther však Turky používal především jako metaforu pro papežence a v boji proti nim se tolik neangažoval. I Delumeau však rozlišoval názory církve a církevních řádů. Např. protižidovské nálady v pozdním středověku podněcovali především dominikáni, nikoli světská církev.

Ve vztahu k Ratajově práci je třeba upozornit, že Rataj úmyslně sledoval tištěnou produkci. Nešlo mu tedy o obraz Turka ve vymezeném mikroregionu a vědomě nepřihlížel ke korespondenci či rukopisům. Sledoval tedy zcela jiné téma než L. Kučerová.

Podobné nesrovnalosti se však vyskytují i u zkušených historiků. Pro regionální dějiny jihovýchodní Moravy má práce jistý význam, vysvětlující poznámky k náboženství a každodennímu životu ukazují, že autorka věnovala velkou pozornost zjišťování kulturního kontextu. Navrhují klasifikaci

velmi dobře

V Praze 23.5.2008



PhDr. Ivo Cerman, Ph.D.